

NOOM-dag 2019, zaterdag 21 september, 50PlusBeurs Utrecht

De stem van de oudere migrant door M.L. Haimé

Laat ik beginnen met mezelf voorstellen, pensionado, altijd voor het publieke belang gewerkt bij de overheid, vooral juridisch, maar ook vele jaren als directeur inburgering en integratie. Ik ben lid van het Comité van Aanbeveling van het NOOM en lid van de Raad van Ouderen, speciaal voor de stem van de migrantenouderen.

Ik zal eerst wat vertellen over de Raad van Ouderen en mijn rol daarin.

Raad van Ouderen

1. Wat is de Raad van Ouderen?

De Raad van Ouderen (RvO) is in oktober vorig jaar ingesteld door de Minister van VWS en is bedoeld om de stem van ouderen op landelijk niveau te kunnen horen. Het werkterrein van de Raad van Ouderen is bepaald door het Pact voor de Ouderenzorg. Centraal daarin staat de ondersteuning van en zorg voor ouderen. Het Pact kent drie programmalijnen:

1. Eenzaamheid: hoe dat te signaleren en te doorbreken,
2. Hoe bij langer thuis wonen ook goede zorg en ondersteuning thuis te organiseren en
3. Verbetering van de kwaliteit van verpleeghuiszorg.

2. De taken van de Raad van Ouderen

De Raad is geen officiële adviesraad maar meer een orgaan waar de Minister van VWS het gesprek mee voert. De Raad brengt adviezen uit en bespreekt die met de minister en zijn ambtenaren in het overleg. De Raad adviseert als de minister daarom vraagt, maar kan ook uit zelf "eigen beweging" advies uit brengen over onderwerpen die de Raad belangrijk vindt. De Raad kan ook actuele en belangrijke zaken die voor ouderen van belang zijn, signaleren en agenderen bij de Minister van VWS.

3. De stem van de ouderen op landelijk niveau laten horen: hoe werkt dat?

Ouderen vormen de achterban van de Raad. De ouderen zijn georganiseerd in ouderenbonden, organisaties van oudere migranten en regionale ouderenberaden. Deze achterban wordt door de leden van de Raad bevraagd om inbreng te krijgen en advies te kunnen uitbrengen of om belangrijke kwesties te kunnen signaleren en agenderen. De leden van de Raad zijn door regionale ouderenberaden afgevaardigd. Het is belangrijk dat ook de stem van de migrantenouderen in deze Raad wordt gehoord. Op aansporing van het NOOM heeft de Minister besloten dat het NOOM ook iemand in de Raad kon afvaardigen. Dat ben ik geworden. Met deze aandacht voor migrantenouderen wordt de situatie van migrantenouderen meer zichtbaar, ontstaat er meer bewustwording voor het belang van cultuursensitief en – specifieke zorg en kunnen we meer steun vragen voor projecten die daarop zien.

De Raad van Ouderen heeft tot nu toe **drie adviezen** uitgebracht. Het **eerste** advies ging over de campagne van de Minister van VWS, "**Herwaardering van ouderen**". De Raad wijst in zijn advies op het groeiend aantal ouderen en de bijdrage van ouderen in de samenleving. Volgens de Raad is een cultuuromslag in de samenleving nodig voor een betere beeldvorming over ouderen. De Raad vond het ook beter om te spreken over de waarde van ouderen of de

waarde van het ouder worden. Bij dit eerste advies heeft de Raad in een bijlage 10 *aandachtspunten* van de RvO opgenomen. Ik ga ze niet allemaal noemen, maar één belangrijk aandachtspunt wil ik u niet onthouden en dat is de aandacht die de Raad vraagt voor diversiteit bij ouderen en met name voor de migrantenouderen. De problemen van vele migrantenouderen, zoals slechtere gezondheidssituatie, beheersing van de Nederlandse taal en armoede of een slechtere financiële situatie zijn u allen bekend. Net als de gekorte AOW en de mantelzorgboete (oftewel de kostendelersnorm). Er zijn ook mensen van Nederlandse afkomst die met deze problemen te maken hebben, zoals laaggeletterden en mensen met een lage sociaal economische status (SES). De Raad pleit voor meer hulp en ondersteuning voor deze kwetsbare groepen ouderen.

Het **tweede** advies van de Raad ging over de **keuze-informatie over verpleeghuizen**. Hoe, wanneer en op basis waarvan maken ouderen een keuze voor een bepaald verpleeghuis? De Raad heeft geconstateerd dat de keuzevrijheid op zich vrij beperkt is omdat er niet voldoende verpleeghuizen zijn en omdat ouderen daardoor wanneer het crisis is te overhaast moeten worden opgenomen in een verpleeghuis, dat niet hun keuze is. Uit recente cijfers van het Zorginstituut blijkt dat er in februari van dit jaar bijna 13.000 (12.873) ouderen aan het wachten waren op een plek in een verpleeghuis dicht bij huis (of waar ze zelf graag zouden zijn), in juli van dit jaar was dat aantal gegroeid tot bijna 14.000 (13.975). In de media is hier veel aandacht voor. Ik zie artikelen waarin gepleit wordt om de verzorgingshuizen weer in ere te herstellen of meer combinaties van levensloopbestendig wonen te bouwen of mogelijk te maken.

In het advies van de RvO wordt er ook op gewezen dat de informatie aan ouderen begrijpelijk, toegankelijk en eenduidig moet zijn. Niet alleen via websites, maar ook schriftelijk via één landelijke site. En dat er daarbij aandacht is voor diversiteit en de migrantenouderen. Concreet betekent dat rekening moet worden gehouden met ouderen die laaggeletterd zijn, waaronder kwetsbare migrantenouderen voor wie ook nog eens geldt dat zij de Nederlandse taal niet of niet goed machtig zijn.

Het **derde** advies ziet op het **voorbereiden op ouder worden**. Dat is heel belangrijk en moet al bij 50 plussers gebeuren! De Raad wijst erop dat ouderen zelf de verantwoordelijkheid hebben om zich voor te bereiden op het ouder worden, maar dat bewustwording in de hele samenleving hiervoor nodig is. Het gaat bij ouderen om vragen als hoe wil ik later wonen (is mijn woning geschikt?), hoeveel zorg en aandacht wil en kan ik van mijn kinderen vragen, hoe wil ik later leven, welke activiteiten wil en kan ik dan nog ondernemen, hoe onderhoud ik een goed netwerk om niet sociaal eenzaam te worden. Voor de samenleving gaat het om vragen als het inzien van de meerwaarde van ouderen en hoe die beter te benutten, ook daar waar enige ondersteuning nodig is als er aan ouder worden inherente beperkingen daarvoor zijn. De Raad adviseert te komen tot een *integrale lange termijn visie over ouder worden in alle levensdomeinen*. Daarmee kan breed in de samenleving en bij de ouderen een bewustwordingsproces tijdig op gang komen. In die visie is naar de Raad meent, extra aandacht nodig voor kwetsbare ouderen, waaronder vele migrantenouderen. Informatie over de Raad van ouderen kunt u terug vinden op de website van Beter Oud.

Zoals u gemerkt heeft, is in al deze adviezen aandacht gevraagd voor de migrantenouderen. Tot nu toe is dat in vrij algemene zin gebeurd. Bij volgende adviezen van de Raad die zien op steeds concreter onderwerpen zal die aandacht ook concreter moeten worden. Zo wordt op dit moment in de Raad een advies voorbereid over eenzaamheid en zingeving. Een onderwerp waar, als het gaat om migrantenouderen nog niet zoveel onderzoek beschikbaar is. Wel zijn enkele cijfers bekend. Zo blijkt eenzaamheid het vaakst voor te komen onder niet-westerse migrantenouderen. Ook blijkt uit de gezondheidsmonitor van de vier grote steden dat eenzaamheid vaker ervaren wordt door Turkse ouderen dan door Marokkaanse en dat het bij Surinaamse ouderen alweer minder is. Er wordt op dit moment nader onderzoek gedaan door Leyden Academy for Vitality and Ageing naar Turkse en Marokkaanse ouderen en door KIS naar specifiek eenzaamheid onder Marokkaanse ouderen. Daarnaast doet Pharos onderzoek naar de interventies om eenzaamheid onder migrantenouderen terug te dringen.

4. De stem van migrantenouderen

Hoe kan ik de stem van de migrantenouderen laten horen? De groep migrantenouderen is heel divers. De groep bestaat uit mensen afkomstig uit heel verschillende landen en culturen, waar ouderen en oud worden heel verschillend wordt gewaardeerd. Mensen die elders geboren zijn of als kind naar Nederland zijn gekomen. Mensen die gevlucht zijn uit hun land, mensen die in Nederland zijn komen werken en hun gezin hebben laten overkomen of voor studie of de liefde hiernaartoe zijn gekomen. Mensen die hoog opgeleid zijn, maar vooral ook mensen die laag tot nauwelijks opgeleid zijn, die niet geletterd zijn en mensen die de Nederlandse onvoldoende beheersen. De groep migrantenouderen wordt de komende jaren snel groter. De ervaringen en verhalen van deze diverse en groter wordende groep migrantenouderen moeten worden gehoord en worden ingebracht in de Raad van Ouderen. Het gaat dan niet alleen om aandacht voor de sociaal-economische problematiek, maar ook om aandacht voor hun wensen en verwachtingen, gewoonten en omgangsvormen. Hoe ervaren zij het ouder worden in Nederland? Waar lopen zij tegen aan, welke knelpunten ervaren zij? Waarom ervaren zij eenzaamheid, hoe gaan ze om met gevoelens van heimwee? Hoe geven zij zin aan hun leven van alledag, als de kinderen uit huis zijn en een eigen gezin hebben gevormd? Krijgen zij de zorg die ze nodig hebben, zowel wanneer ze thuis wonen als wanneer ze in een verpleeghuis terecht komen? Is er oog voor de cultuur en de waarden die voor hen van belang zijn? Is het mogelijk om met gelijkgestemden te wonen? Is de informatie over de zorg voor ouderen en de financiële mogelijkheden of over activiteiten voor ouderen voor hen toegankelijk? Sluit het reguliere aanbod van organisaties en instellingen aan op hun belevingswereld? In dit kader is 'Sociaal Vitaal in Kleur' van groot belang en zou in alle steden waar oudere migranten wonen moeten worden aangeboden.

De antwoorden op deze vragen laten zien dat onderzoek nodig is, maar ook dat op één of andere manier meer rekening moet worden gehouden met migrantenouderen in zorg, welzijn en wonen. NOOM ontwikkelt dankzij steun van het ministerie van VWS momenteel een 'Leidraad cultuurspecifieke zorg'. Wat betreft cultuurspecifieke verpleeghuizen of woonvormen moet mij toch iets van het hart. Ouderen hebben soms behoefte om met gelijkgestemden of in een omgeving waar zij de eigen cultuur kunnen beleven, oud te worden. Dat hoeft toch niet te

stuiten op verwijten van niet geïntegreerd zijn of segregatie? Als het mogelijk is voor dove ouderen om oud te worden in de dovencultuur (zoals in de Gelderhorst) of voor kunstenaars en musici om in een cultuur of kunst omgeving zoals het Rosa Spierhuis oud te worden, dan zouden migrantenouderen toch ook de keuze moeten kunnen maken of ze in een cultuurspecifiek huis of een omgeving met een gemengde cultuur of in welk huis dan ook waar ze zich thuis voelen, willen verblijven?

Hoe kom ik aan de informatie voor mijn inbreng in de RvO?

Informatie moet gehaald worden bij het netwerk van organisaties aangesloten bij het NOOM, het Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten. Daarnaast put ik uit het schaarse onderzoek dat voornamelijk vooral cijfermatig is. Door verschillende instituten wordt onderzoek gedaan naar de situatie, het welbevinden en de specifieke problematiek van groepen migrantenouderen. Er is vorig jaar een speciale leerstoel gekomen aan de Erasmus Universiteit Rotterdam (hoogleraar Tineke Fokkema). Er worden bijeenkomsten gehouden waar de problematiek van oudere migranten aan de orde komt. Het onderzoek, het netwerk van onderzoekers (zo zie ik bijvoorbeeld Nina Conkova hier) en deze bijeenkomsten vormen belangrijke bronnen van informatie.

Bij het NOOM zijn Lucía Lameiro García en Jeanny Vreeswijk-Manusiwa de eerste contactpersonen. Zij leggen een tomeloze inzet aan de dag en hebben het dus heel druk met zijn tweeën. Ze hebben er voor gezorgd dat de positie van migrantenouderen op de politieke agenda is gekomen en dat de aandacht alleen maar toeneemt. Dat is echt fantastisch en zij verdienen daar alle lof voor. Hulde!

Maar als de aandacht voor migrantenouderen nog verder toeneemt, is het onmogelijk dat het NOOM met de nu beschikbare anderhalve menskracht kan doen. Het NOOM bestaat bij de gratie van projectsubsidies en de inzet van vele vrijwilligers. Het is absoluut nodig dat het NOOM structureel financieel ondersteund wordt, niet omwille van het bestaan van de organisatie NOOM zelf, maar omwille van structurele aandacht voor de mensen om wie het gaat: migrantenouderen. Voor zolang dat (nog) niet het geval is, moet er iets worden bedacht om te zorgen dat de nodige informatie over de diverse groepen migrantenouderen ook kan worden ingebracht niet alleen in de Raad van Ouderen, maar ook bij andere overheden en uitvoeringsorganisaties.

Voor de inbreng bij de Raad van Ouderen moeten we nadenken over een structuur waarbij de kennis en informatie rechtstreeks vanuit de verschillende organisaties beschikbaar komt om te kunnen inbrengen bij de Raad van Ouderen. Ik ben dan ook in overleg met Lucia en Jeanny om een lijst met namen en telefoonnummers van mensen die mij kunnen voeden om in de Raad van Ouderen gedegen kennis, ervaringen en verhalen te kunnen inbrengen. Ik hoop dat er mensen van organisaties die bij het NOOM zijn aangesloten, zich spontaan bij Lucia, Jeanny of mij aanmelden hiervoor.

Alvast mijn onuitsprekelijke dank!